

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглядається проблема вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей у вищому педагогічному навчальному закладі. Метою статті є здійснення аналізу науково-педагогічної літератури, що висвітлює актуальність вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей. Методологія дослідження передбачала використання теоретичних дослідницьких методів. Визначено основні теоретичні положення навчання іншомовного спілкування, компоненти навчання інтенсивному курсу іноземної мови для професійного спілкування. Зроблено висновки про відповідність змісту навчання інтересам і потребам студентів. Серед перспектив подальших наукових розвідок визначено дослідження особливостей вивчення іноземної мови для технічних спеціальностей.

Ключові слова: іноземна мова, вищий навчальний заклад, немовні спеціальності, іншомовне спілкування, інтенсивний курс, професійне спілкування, творча професійна праця, самоосвіта, мовна освіта.

Постановка проблеми. У зв'язку з новими умовами розвитку суспільства змінюється підхід до освіти в цілому і мовної освіти зокрема. Іноземна мова стає засобом міжкультурного спілкування, а самоосвіта з репродуктивної стає розвиваючою. Цим пояснюється необхідність переосмислення не тільки концепції вищої професійної освіти, а й мовної освіти в нових умовах.

Нині основною метою освіти є формування здатності до активної діяльності, до творчої професійної праці. Роль знань при цьому анітрохи не принижується: з основної і єдиної мети освіти вони перетворюються на засіб розвитку особистості студентів. Крім того, як показують дослідження, в умовах сучасного науково-технічного прогресу знання студента технічної спеціальності застарівають уже під час його навчання у вищому навчальному закладі.

Таким чином, професійна підготовка спеціаліста повинна не просто забезпечувати певний рівень знань, умінь і навичок, а й формувати готовність до саморозвитку та самоосвіти, у цьому може допомогти не тільки ВНЗ, а й курс іноземної мови. Модернізація освіти охоплює всі освітні галузі, у тому числі й таку галузь, як «іноземна мова», підхід до навчання в якій у професійній школі вимагає перегляду.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукової літератури свідчить про постійний інтерес педагогів, методистів, лінгвістів до проблеми методики проведення занять з іноземної мови для професійного спілкування. Існує безліч напрямів професійної іноземної мови: іноземна мова для економістів (О. Капустіна, Т. Перович, Н. Сініцина, Б. Тернова, Л. Ушакова, Л. Чеботарьова, О. Шевченко та ін.), менеджерів (Т. Андрюхіна,

Н. Зінкевич, О. Іванова, Н. Муқан та ін.), юристів (І. Батіна, І. Горшенева, А. Зелікман, Я. Хоменко та ін.), фізико-математичних та технічних спеціальностей (К. Близниченко, В. Богашев, І. Головіна, О. Гречина, В. Дорожкіна, М. Красинська, І. Лепешова, Є. Миронова, А. Поталуєва, Н. Прусс, Є. Хомутова та ін.) тощо. Не зважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених вищезгаданій проблемі, на нашу думку, низка питань ще потребує більшої деталізації.

Отже, **метою статті** є визначення актуальності вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей у вищому навчальному закладі.

Методи дослідження. Для розв'язання визначених завдань використано такі методи дослідження: теоретичні – описовий, статистичний для визначення особливостей вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей; структурно-функціональний і логіко-системний для відображення основних теоретичних положень навчання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Підхід до навчання іноземним мовам – це базисна категорія методики викладання іноземних мов, що реалізує провідну, домінуючу ідею навчання на практиці у вигляді певної стратегії і за допомогою того чи іншого методу навчання; у широкому сенсі підхід виступає як загальна методологічна основа навчання і як методологічна основа розробки методів навчання іноземним мовам.

На думку В. Кирикилиці, мету оволодіння іноземною мовою студентами немовних спеціальностей слід трактувати з позицій того особливого місця, яке займає ця дисципліна на немовних спеціальностях, адже без її знання в сучасних умовах не може обійтися жоден фахівець будь-якої галузі. Іноземна мова служить містком між культурами різних народів і робить можливим обмін духовними цінностями. Більш того, без іноземної мови неможливі економічні, політичні й культурні відносини між країнами [1].

Навчання іноземним мовам має діяльнісний характер, оскільки мовне спілкування здійснюється за допомогою мовної діяльності, яка, у свою чергу, слугує для вирішення завдань продуктивної людської діяльності в умовах «соціальної взаємодії» людей. На заняттях студенти, які є учасниками спілкування, намагаються вирішити реальні та уявні завдання спільної діяльності за допомогою іноземної мови. Діяльнісна сутність навчання іноземних мов на цьому етапі навчання реалізується через «діяльнісні» завдання, прийоми і вправи.

Ситуативна спрямованість навчання, на думку Н. Коник, відкриває більш широкі можливості для оптимізації процесу навчання й досягнення основної мети – навчити студентів читати оригінальну літературу з фаху та висловлювати власні думки з приводу питань професійного характеру. Це дозволить майбутнім спеціалістам спілкуватися іноземною мовою і дасть більше можливостей для підвищення їхнього професійного рівня.

У реальному житті вивчення іноземної мови передбачає комунікативність та здатність до спонтанного, у тому числі професійного, спілкування. Для того, щоб створити мовленнєву ситуацію, треба сформулювати відповідні умови. Цей вид роботи можливий тільки на етапі закріплення матеріалу. При вивченні текстів з побутової та краєзнавчої тематики можливості використання мовленнєвих ситуацій великі. Можливо також задавати та створювати численні мовленнєві ситуації з тематики студентського життя, оскільки всі ці теми знайомі студентам. Інша справа – майбутня професія [2].

Якщо іноземну мову вивчають на перших–других курсах немовних ВНЗ, ми не можемо казати про професійну обізнаність студентів, оскільки спеціальні дисципліни вивчаються на старших курсах. Мовленнєва здатність у рідній мові має чотири рівні: 1) інформаційний; 2) синтаксичний; 3) лексичний; 4) звуковий. Це – процес природного освоєння мовлення. Вивчаючи іноземну мову, людина внутрішньо намагається дотримуватися природного способу вивчення мови. У нашому ж випадку перший рівень випадає. Тому, вважає Н. Коник, бажане викладання іноземної мови для професійного спілкування на III–IV курсах, тому що студенти старших курсів уже готові до сприйняття професійно орієнтованих текстів та мовленнєвих ситуацій.

Студентам пропонуються ситуації й даються завдання, щоб спонукати їх використовувати накопичений лексичний і граматичний матеріал з певної теми. Оскільки іноземна мова є засобом обміну інформацією, то тематичні тексти, діалоги, телепередачі з актуальних питань, кінофільми як навчальні, так і художні та документальні, інформація, що міститься в мережі Інтернет, повинні містити і містять інформацію, за допомогою якої реалізується комплексна мета навчання іноземної мови на цьому етапі навчання.

Ефективність навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей досягається за допомогою застосування різних форм і способів проблемного навчання, введенням системної організації індивідуально-диференційованого спілкування, при якому одночасно передбачаються варіації вмісту й дозування ступеня складності навчальних завдань. Особливе значення надається формуванню лексичних навичок, оскільки в якості першочергового висувається завдання формування та розширення словникового запасу ділової та розмовної спрямованості. Велика увага приділяється роботі з термінологією, бо без знання термінів спілкування іноземною мовою й вирішення будь-яких професійних і побутових питань буде просто неможливим.

Комплексні цілі навчання іноземної мови як засобу спілкування студентів немовних спеціальностей сприяють навчанню власне спілкуванню: офіційно-діловому, професійно-спрямованому, неофіційно-діловому, повсякденному.

В останні роки виробнича сфера спілкування значно ускладнилася. Широке поширення й розвиток отримали економічна, управлінська, комерційна, правова галузі професійної діяльності, що обумовлює необхідність оволодіння майбутніми фахівцями навичок професійної культури як значимого компонента професійної міжкультурної комунікації.

Ми вважаємо, що основними теоретичними положеннями навчання іншомовного спілкування є:

- необхідність реалізації комунікативної технології формування навичок і вмінь у всіх видах мовленнєвої діяльності;
- обов'язкове використання комплексного навчання всім видам мовленнєвої діяльності;
- урахування індивідуальних інтересів і особливостей студентів, а також урахування різних дій, кроків або прийомів виконання діяльності, що використовуються студентами з метою підвищення ефективності засвоєння матеріалу;
- обов'язкове використання справді комунікативних завдань, що сприяють формуванню вмінь спілкування, і режимів роботи, адекватних умовам реальної комунікації.

Навчання інтенсивному курсу іноземної мови для професійного спілкування включає в себе такі компоненти: навички та вміння оперування мовним матеріалом; мовні вміння та навички, що характеризують рівень практичного володіння мовою як засобом спілкування; навчальні та компенсаторні вміння, що забезпечують культуру засвоєння мови в навчальних умовах і культуру спілкування з його носіями, а також вправи різного типу. Також сюди входять такі компоненти, як: сфера спілкування, мовні ситуації, теми, тексти, мовний матеріал і система знань національно-культурних особливостей і реалій країни, мова якої вивчається. Не менш важливим є те, що студенти засвоюють матеріал зі своєї спеціальності, вивчають спеціальну термінологію, працюють з автентичними джерелами тощо.

Так, наприклад, використання інформаційного сайту about.com та його похідних сайтів: specialed.about.com/, psychology.about.com, grammar.about.com, gocalifornia.about.com/, 712educators.about.com, dance.about.com тощо, дає широкі можливості для студентів гуманітарних, мистецьких, технічних спеціальностей. На сайті розміщено автентичні тексти, останні новини світу в галузях, що можуть бути цікавими майбутнім фахівцям, різноманітні тести на перевірку знань зі спеціальностей тощо. Крім того, студенти можуть переглядати відеоматеріали з тем, що їх цікавлять, іноземною мовою, обговорювати почуте та побачене, створювати діалоги означеної тематики.

About.com пропонує також низку безкоштовних інтернет-курсів англійської мови як другої іноземної, на які студенти можуть підписатися та

отримувати консультації через електронну пошту. Кожен курс передбачає щотижневі або щоденні поради з посиланнями на сторінки сайту. Залежно від рівня володіння іноземною мовою майбутні фахівці можуть зареєструватися для інтенсивного семінару з граматики, або поліпшити свій словниковий запас. Кожен урок містить вступ та посилання на навчальні матеріали на сайті (вправи, плани уроків, картки, готові до друку матеріали), а також на вікторину дня та тестові завдання, що супроводжуються детальними інструкціями. Курс може бути використаний для самостійного вивчення або як оглядовий матеріал на занятті.

Навчання іноземної мови для професійного спілкування забезпечує розвиток особистісного потенціалу студентів. Ця особливість змісту навчання впливає з вимоги їхньої мотивації. У численних дослідженнях встановлено, що у сфері професійної мотивації найважливіше місце належить позитивному ставленню до професії, оскільки цей мотив пов'язаний із кінцевими цілями навчання.

Вивчення мови – процес, безумовно, творчий і пізнавальний, проте чомусь найчастіше студенти не досягають поставлених цілей у навчанні, і скоро їм набридає й сама мова, і культура, і навчання взагалі. Тому зміст навчання повинен відповідати інтересам і потребам студентів. Ця особливість змісту навчання іноземної мови проявляється, передусім, у моделі фахівця, до якої включені професійні знання, навички та вміння здійснення професійної діяльності, складові кваліфікаційні вимоги до фахівця. Таким чином, модель фахівця виступає як результат засвоєння змісту навчання взагалі та змісту навчання іноземної мови зокрема. Оскільки ефективно професійне спілкування в межах міжнародного співробітництва неможливо без знань, а також навичок і вмінь у галузі технічних і спеціальних дисциплін та вміння спілкуватися не тільки рідною мовою, але й іноземною.

Безумовно, перелічені вище знання, навички та вміння здійснення професійної діяльності є лише незначною частиною знань, а також навичок і вмінь, що формуються у процесі навчання іншомовного професійного спілкування. Проте їх урахування дозволяє більш чітко визначити цілі навчання іноземній мові майбутніх фахівців, а також раціонально відібрати зміст навчання, що враховує комунікативні потреби студентів цих спеціальностей. Внутрішній взаємозв'язок комунікативних потреб і цілей навчання диктує і спосіб вираження комунікативних цілей навчання шляхом трансформації виявлених комунікативних потреб через рівні необхідної комунікативної компетенції та переліки комунікативних завдань, що вирішуються засобами іноземної мови. При цьому зміст навчання іноземній мові для професійного спілкування служить показником якісних і кількісних характеристик рівня комунікативної компетенції як підсумку навчання мови студентів неможливих спеціальностей.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, ми вважаємо, що іноземна мова для професійного спілкування допомагає розвитку студента, його професійній орієнтації. Вона має великий виховний, освітній і розвиваючий потенціал. Усе це здатне забезпечити вирішення завдань, що стоять перед викладачем і студентами в межах профільно-орієнтованого навчання іноземної мови.

До кола подальших наукових досліджень варто віднести дослідження особливостей вивчення іноземної мови студентами технічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирикилиця В. В. Особливості використання словників студентами немовних спеціальностей у процесі навчання іноземних мов / В. В. Кирикилиця // Питання сучасної науки і освіти : мат-ли VII Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (11–13 липня 2011 р.). – К. : Вид-во Ін-ту наук. прогн-ня, 2011. – С. 36–38.

2. Коник Н. В. Робота над лексичним матеріалом при формуванні комунікативної компетенції на заняттях іноземної мови в немовному вищому навчальному закладі / Н. В. Коник, В. Г. Чеканович, Г. І. Бокшань // Міжнародний форум «Мовна освіта: шлях до євроінтеграції» (17-18 березня 2005 р.) [Текст] : тези доп / М-во освіти і науки України ; Київ. нац. лінгв. ун-т. Британська Рада ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої, К. І. Онищенко. – К. : Ленвіт, 2005. – С. 95–96.

РЕЗЮМЕ

Гритченко І. А. Актуальність изучения иностранного языка студентами неязыковых специальностей в высшем учебном заведении.

В статье рассматривается проблема изучения иностранного языка студентами неязыковых специальностей в высшем педагогическом учебном заведении. Целью статьи является осуществление анализа научно-педагогической литературы, освещающей актуальность изучения иностранного языка студентами неязыковых специальностей. Методология исследования предусматривала использование теоретических исследовательских методов. Определены основные теоретические положения обучения иноязычного общения, компоненты обучения интенсивному курсу иностранного языка для профессионального общения. Сделаны выводы о соответствии содержания обучения интересам и потребностям студентов. Среди перспектив дальнейших научных изысканий определено исследование особенностей изучения иностранного языка для технических специальностей.

Ключевые слова: иностранный язык, высшее учебное заведение, неязыковые специальности, иноязычное общение, интенсивный курс, профессиональное общение, творческая профессиональная работа, самообразование, языковое образование.

SUMMARY

Gritchenko I. The relevance of foreign language learning by students of non-language specialties in higher educational establishments.

The article deals with the problem of foreign language learning by students of non-language specialties of higher educational establishments. The analysis of scientific literature showed the continued interest of teachers, trainers, linguists to the problem of foreign language courses for professional communication. There are many areas of professional foreign language, such as foreign language for economists (A. Kapustin, N. Sinitsyna, B. Ternova), foreign language for managers (A. Ivanov, N. Mukan), foreign language for lawyers (I. Batina, Y. Khomenko) etc. Despite the large number of scientific papers on the

above-mentioned problem, in our opinion, a number of issues still need more detail. The aim of the article is to analyze the implementation of scientific and educational literature, illuminating the relevance of foreign language learning by students of non-language specialties. The research methodology included the use of theoretical research methods. The article identifies the basic theoretical principles of learning foreign language communication (the need to implement communication technology skills formation in all types of speech activity; required use of comprehensive training in all types of speech activity; taking into account individual interests and characteristics of students as well as the various actions, steps or methods of activity implementation used by students in order to enhance learning; required use of a truly communicative tasks that contribute to the formation of communication skills, the actual conditions of adequate communication), training components of intensive foreign language courses for professional communication (handling skills of language, linguistic skills that characterize the level of practical proficiency as a means of communication, educational and compensatory skills to ensure a culture of language acquisition training in terms of culture and communication with its carriers, as well as exercises of various types). Therefore, we believe that foreign language for professional communication helps in student's development of his professional orientation. It has great educational and developmental potential. This can provide the tasks facing the teacher and students within the profiled-based learning foreign languages. The further research should include study of foreign language learning features by students of technical specialties of higher educational establishments.

Key words: *foreign language, higher educational establishment, non-language specialties, foreign language communication, intensive courses, professional communication, creative professional work, self-education, language education.*